

24.05.2023

**ANKARA
TİCARET BORSASI
Basın Bürosu**

**GÜNLÜK BASIN
ÖZETLERİ**

**24 Mayıs 2023
Çarşamba**

24.05.2023

RESMİ GAZETE'DE BUGÜN

24 Mayıs 2023 Çarşamba

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

YÖNETMELİK

— Ücretsiz Seyahat Kapsamında Yapılacak Gelir Desteği Ödemesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

YARGI BÖLÜMÜ

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

- Anayasa Mahkemesinin 16/2/2023 Tarihli ve E: 2021/92, K: 2023/27 Sayılı Kararı
- Anayasa Mahkemesinin 5/4/2023 Tarihli ve E: 2023/44, K: 2023/71 Sayılı Kararı
- Anayasa Mahkemesinin 27/10/2022 Tarihli ve 2018/466 Başvuru Numaralı Kararı
- Anayasa Mahkemesinin 12/4/2023 Tarihli ve 2018/5640 Başvuru Numaralı Kararı
- Anayasa Mahkemesinin 12/4/2023 Tarihli ve 2019/6722 Başvuru Numaralı Kararı

TUSAF Başkanı Tezcan'dan taban fiyat açıklaması

Yağışların iyi gittiğini ve bu yıl rekolte beklentilerinin yüksek olduğunu belirten Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu (TUSAF) Başkanı Haluk Tezcan, yakında açıklanması beklenen buğday taban fiyatı için üreticiyi korumasının yanı sıra sanayici içinde dengeleyici olması gerektiğini söyledi.

Hüseyin GÖKÇE / KKTC

Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu(TUSAF) tarafından düzenlenen uluslararası un kongresinde konuşan başkan Haluk Tezcan bu yıl yağışların iyi gittiğini belirterek rekolte beklentilerinin yüksek olduğunu söyledi. Başkan Tezcan yakında açıklanması beklenen buğday taban fiyatı için üreticiyi koruması yanı sıra sanayici içinde dengeleyici olması temennisinde bulundu. Haluk Tezcan sözleşmeli tarımın oldukça önemli olduğunun altını çizerek "kendi buğdayımızla da ihracat şampiyonluğumuzu canlandırabiliriz" değerlendirmesini yaptı.

Türk un sanayicisinin son 9 yıldır dünyada ihracat liderliğini elinde bulundurduğunu belirten Haluk Tezcan, içinde bulunulan konjunktürde buğdayın hiç olmadığı kadar öneme sahip olduğunu bildirdi.

Önümüzdeki 10 yıllık dönemde büyük bir su krizi beklentisi bulunduğunu söyleyen Tezcan, buğday üretimin artırılmasının zorunlu olduğunu aktardı.

Burada hem sanayici hem de üreticinin önünü sözleşmeli tarımın aydınlatacağını altını çizen Tezcan, “Gıda sanayisinin vazgeçilemez bir unsur olduğu gerçeğinden yola çıkarak ilerleyen dönemlerde gıda krizinin önüne geçmek adına biz sanayiciler olarak yolumuzun Tarımsal üretimde sürdürülebilirlik ve gıda güvenliği olduğunu biliyoruz” dedi.

“İhracat şampiyonluğunu taçlandırabiliriz”

Sözleşmeli tarımla üretime hammadde sağlanabilecek yüksek bir potansiyel bulunduğu vurgu yapan Tezcan, “Ekim alanlarımızı genişleterek üretimimizi potansiyelimiz ölçüsüne getirebilirsek, kendi buğdayımızla da ihracat şampiyonluğumuzu taçlandırabiliriz” dedi.

Bu yıl yağışların da etkisiyle iyi bir rekolte beklendiğini ifade eden Haluk Tezcan, “Ülkemiz 20 milyon tonu geçen bir üretim gerçekleştirirse, kendi dengesini sağlamış olacaktır” şeklinde konuştu.

“Taban fiyat çiftçiyi korumalı, sanayici için de denge olmalı”

Bir süre sonra açıklanacak buğday taban fiyatının önemine işaret eden Tezcan, “2022 sezonunda açıklanan buğday alım fiyatı ve verilen prim desteği ile güçlenen üretim politikamıza ek olarak bu sezon yakın zamanda getirilen hububattaki gümrük vergisi hasat öncesi çiftçilerimizin oldukça mutlu etti. Bizde sanayiciler olarak üretimin artması dünyada ve ülkemizde yaşanan fiyat gerilemelerinden dolayı oldukça memnunuz. Devletimizin açıklayacağı bu sezonda geçerli olacak taban fiyatının da yaşanan ekonomik dalgalanmalardan çiftçimizi koruyacak ve biz sanayiciler için piyasa fiyatlarında dengeliyi bir unsur olacağını beklemekteyiz” şeklinde konuştu.

Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın katkılarıyla süresi uzatılan tahıl koridoru anlaşmasının piyasalara güven vereceğine dikkat çeken Tezcan, “Bizler sektör liderleri olarak, Dünyadaki mevcut sayısal birinciliğini devam ettirmek, Ulusal sanayimizin rekabet gücünü artırmak adına politikalar geliştirerek, bunları gerçekleştirecek altyapı ve araçları oluşturmaya katkı sağlamak adına beraber hareket etmeli ve iş birliklerimizi arttırmalıyız” dedi.

Kamu borç yapılandırma başvuru süresi uzatılıyor

Kamu borç yapılandırma için başvuru süresi 30 Haziran'a kadar uzatılıyor.

ANKARA (EKONOMİ) – Kamuya olan borçların yeniden yapılandırılmasına imkan sağlanan 7440 sayılı kanuna ilişkin başvuru süresinin 30 Haziran'a kadar uzatılacağı belirtildi. Kanunda, Cumhurbaşkanı'nın başvuru ve ilk taksit ödemelerini 1 ay uzatma yetkisi bulunuyor. Kanun, 31 Aralık 2022 günü ve öncesindeki borçları kapsıyor. Halen devam eden başvuru sürecinde şimdiye kadar 3 milyon 279 bin mükellefin, 180 milyar TL'lik borç için başvuru yaptığı kaydedildi.

Edinilen bilgilere göre kanunda 31 Mayıs itibariyle sona erecek başvuru süresi Cumhurbaşkanı kararıyla bir ay uzatılacak. Kanun vergi, sosyal güvenlik, harç vb. ödemeler ile cezalar yanında, kesinleşmemiş ve dava aşamasındaki kamu borçları, inceleme ve tarhiyat aşamasındaki vergileri de kapsıyor. Ayrıca kanunla matrah artırım ve işletme kayıtlarının düzeltilmesi (kasa affı) imkanı da sağlanıyor.

İş dünyasının 1 dakika dayanacak gücü kalmadı

Antalya Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO) Başkanı Ali Bahar, iş dünyasının yaşanan ekonomik sorunlar nedeniyle 1 dakika bile dayanacak gücü kalmadığını belirtti.

Fikri CİNOKUR/ANTALYA

ATSO ve Antalya Organize Sanayi Bölgesi (AOSB) Başkanı Ali Bahar, ATSO Mayıs ayı meclis toplantısında tüm kesimleri olumsuz etkileyen ekonomik politikaları eleştirdi. Yeni kurulacak hükümetten ve cumhurbaşkanından beklentilerini de anlatan Bahar, şöyle konuştu:

“Seçim sonrası için güçlü bir Türkiye beklentisi içindeyiz. Daha çok üretim, daha çok iş birliği, daha çok istişare, daha yenilikçi kararlar, daha çok ihracat, daha çok istihdam ve daha istikrarlı bir ekonomik politika için başlangıç noktası sayıp, var gücümüzle çalışacağız. Liyakatin artık ön plana çıkarıldığı bir bürokrasi ortamı oluşturmalıyız. Eğitim sistemi ivedilikle evrensel ve nitelikli hale getirilmeli. İnsana yatırım yapan, aklın ve bilimin yolunda ilerleyen bir eğitim sisteminin vakit kaybetmeden hayata geçirilmesini talep ediyoruz. Hukukun üstünlüğü, hukuk kurallarının ve toplumsal çıkarların kişisel çıkarların ve diğer her şeyin üstünde tutulması gerekir. Adalet ve hukukun üstünlüğüne inanıyoruz. Yargı bağımsızlığının güçlendirilmesi ve adil yargılama süreçlerinin sağlanması önemlidir. Evrensel hukuk kurallarının işlediği, etkin ve hızlı adalet mekanizmalarını ivedilikle kurmalıyız.”

Piyasalara güven sağlanmalı

Piyasalarda güvenin sağlandığı, finansal istikrara yönelik adımların atıldığı bir ekonomi politikası uygulanması gerektiğini ifade eden Bahar, şöyle devam etti:

“Artık önümüzü görebilmeyi, doğru politikaların, süratle hayata geçirilmesini talep ediyoruz. Artık iş dünyamızın ve ülke ekonomisinin buna tahammül edecek ne bir dakikası, ne de kaybedecek bir kuruşu dahi kalmamıştır. Türkiye ekonomisinin en öncelikli sorunları faiz, enflasyon, döviz kurlarındaki belirsizlik ve cari açıktır. Faizler ve finansmana erişim konusunda uzun süredir yaşadığımız belirsizliğin bir an önce istikrara kavuşması şarttır. Öyle ki şu an piyasada 2 farklı faiz oranı bulunmaktadır. Faiz oranlarındaki belirsizliğin bir an önce giderilmesi ve reel faiz oranlarını iyileştirici adımlar atılmalıdır.”

Ali Bahar, konuşmasını şöyle sürdürdü:

“Bankalardan ihtiyacı olan döviz toparlayamayan üyelerimiz serbest piyasanın yüksek maliyetli kurlarına maalesef mecbur kalıyor. Artık krediler üzerindeki baskı hafifletilmeli, finansmana erişiminde zorlaştırıcı unsurlar ortadan kaldırıldığı gibi, kolaylaştırıcı uygulamalar hızla hayata geçirilmelidir. Yüksek seyreden dış ticaret açığının ana nedeni ihracatın artırılmaması değil, ithalatta yaşanan aşırı artışlardır. Kurun şu an ki yerinin ve faizlerin piyasalar tarafından reel görünmemesi de, ekonomiye güvenin negatif olmasının en önemli sebebidir. Deprem felaketi ve seçimler nedeniyle artan kamu harcamaları ek vergi yükü getirecek. Seçim sürecinin geçmesi ile ek vergi yüklerinin gelmesi kaçınılmaz bir durumdur. Önümüzdeki dönemde yaşanacak bir vergi artışı, zaten zor durumda olan ve yüksek maliyetlere maruz kalan birçok işletmenin kapısına kilit vurmasına neden olacaktır.”

İthalatta kalite düştü

Türkiye'nin 'kuru baskılama' politikası, küreselde düşen navlun ve Çin'in geri dönüşüyle birleşince ithalatta yeni eğilimler baş gösterdi. Düşük ve orta düşük teknoloji yoğunluklu ürünlerin ithalatında artış hızlanırken, görece 'ucuz kalan' dolar tüketim malları ithalatını ikiye katladı.

Baskılanan kur, düşen navlun ve Çin'in geri dönüşü Türkiye'nin ithalat kompozisyonuna rötuş yaptı. Orta düşük teknoloji yoğunluklu ürünlerin ithalatının genel ithalattan aldığı pay 2021'de yüzde 30,4 iken bu yılın ilk 3 ayında yüzde 39'a kadar çıktı. Böylece düşük ve orta düşük teknolojili ürünlerin ithalatının genel ithalattan aldığı pay yüzde 50'yi geçti. Doların 'ucuz kalması', tüketim malları ithalatında pahalıya mal oldu. Aylık bazda tüketim malları ithalatı bir yılda ikiye katlayarak 4 milyar dolara dayandı.

TÜİK verilerine göre, ilk çeyrekte ithalat yüzde 11,1 artarak 96 milyar 250 milyon dolara yükseldi. Enerji ve altın hariç ithalat ise 2022'nin ilk çeyreğinde 59 milyar 532 milyon dolarken, bu yılın aynı döneminde 64 milyar 335 milyon dolar olarak gerçekleşti. İthalatın dinamiklerine yönelik olarak alt gruplamalara bakıldığında ise dikkat çekici gelişmeler göze çarpıyor. Buna göre, ilk 3 ayda 'düşük' ve 'orta düşük' teknoloji yoğunluklu ürünlerin ithalatının genel ithalat içindeki payı yüzde 50'nin üzerine çıktı. 2022'nin ilk çeyreğinde bu oran yüzde 44,8; tamamında ise yüzde 48,7 olarak hesaplanırken, bu yılın ilk 3 ayında yüzde 50,2 olarak gerçekleşti. Oysa yıllık bazda bakıldığında 2018'den bu yana söz konusu iki kategorinin toplam payı hep yüzde 50'nin altında idi. Burada en hızlı yükselişin orta düşük teknolojili ürünlerde olduğu görülürken, orta düşük teknolojili ürünlerin ithalatında yaşanan artış, bu kategoride ihracatın ithalatı karşılama oranını da gerilettiler. Orta düşükte ihracatın ithalatı karşılama oranı 2022 sonu itibarıyla yüzde 77 düzeyinde iken ilk çeyrekte yüzde 54'e kadar düştü. Bu kategoride artış hızı ise aylar bazında bakıldığında oldukça yüksek.

Çin'den ithalat 10 milyar doları aştı

Bilindiği gibi içeride enerji ve işçilik maliyetlerinin artması, yanı sıra dövizin baskılanması özellikle ihracatta rekabetçiliği zayıflatırken, görece 'düşük kalan' kurun ithalatın önünü açacağı endişelerini artırmıştı. Ancak orta düşük teknoloji ürün ithalatındaki artışı sadece düşük kura bağlamak eksik kalabilir. Türkiye'nin orta düşük teknoloji ürün ithalatını yoğunlukla Uzakdoğu'dan sağladığını varsayarsak, navlunun pandemi dönemi ulaştığı zirveden aşağılara inmesi, Çin'in geçen yılın ikinci yarısından itibaren COVID kısıtlamalarını kaldırmaya başlayarak 'sahaya' geri dönmesi orta düşük teknoloji ürün ithalatındaki artışı besliyor. Sadece Çin'den gerçekleşen ithalata bakıldığında 2021 yılında 30,9 milyar dolar olan tutar, 2022'nin sonunda 38,6 milyar dolara ulaştı. Bu yılın ilk 3 ayında da Çin'den ithalat 10,08 milyar dolar olarak ölçülürken, 2022'nin aynı döneminde bu tutar 9,2 milyar dolardı.

Üretim koşulları ithalata itiyor

Orta düşük teknoloji yoğunluklu sektörlerde ithalat lehine esen rüzgardan en çok nasibini alan sektörlerin başında hazır giyim ve tekstil geliyor. Üretim ve rekabet koşulları nedeniyle kan kaybeden hazır giyim sektöründe ithalat 2022'nin ilk çeyreğinde 439 milyon dolarken, bu yılın ilk çeyreğinde 617 milyon doları aştı. Tekstil sektöründe de ithalat trendini iplikte net bir şekilde görmek mümkün. İplikte geçen yılın tamamında 4,07 milyar dolarlık ithalatla rekor kırıldı. 2021'de bu tutar 3,3 milyar dolardı. Sektörün dış ticaret açığı da 2022'de 1,5 milyar dolara dayanarak zirveye çıktı. Plastik mamullerde de ithalat 2022 yılında 2021'e göre ton bazında yüzde 7, dolar bazında da yüzde 15 arttı. 2023 yılının ilk çeyreğinde ise 2022'nin aynı dönemine göre plastik mamul ithalatı ton bazında yüzde 6, dolar bazında ise yüzde 13 yükseldi. Büyük kısmı orta düşük yoğunluklu gruba dahil olan çelikte de ithalatta dramatik bir artış söz konusu. Sektörde yılın ilk çeyreğinde ihracat yüzde 48,3 azalarak 2,2 milyon tona gerilerken, aynı dönemde ithalat yüzde 5,9 artarak 4,2 milyon tona yükseldi.

Ucuz dolar 'tüketimi' artırdı

Teknoloji yoğunluğuna göre ithalatta bu gelişmeler yaşanırken, geniş ekonomik grupların sınıflanmasına göre ithalatta da dikkat çekici gelişmeler yaşanıyor. Buna göre, Türkiye'nin tüketim malları ithalatının aylık bazda 1 yıl öncesine göre ikiye katladığı görülüyor. Ocak 2022'de 1,7 milyar dolar olan aylık tüketim malları ithalatı Mart 2023'e gelindiğinde 3,8 milyar dolara kadar çıktı. 'Ucuz kalan' doların beslediği tüketim malları ithalatının özellikle Kasım 2022'den itibaren 3 milyar dolar düzeylerinde seyrettiği göze çarpıyor. İlk çeyrekler bazında karşılaştırıldığında ise geçen yılın ilk 3 ayında 6,1 milyar dolar olan tüketim malları ithalatı bu yılın aynı döneminde yüzde 66 artarak 10,1 milyar dolara çıktı. Öte yandan, ilk çeyrekte yatırım malları ithalatı da yüzde 37,4 artarak 12 milyar dolara çıkarken, ara malları ithalatı yüzde 3 gibi sınırlı bir artışla 73,9 milyar dolara yükseldi.

"İhtiyaç"ta faiz yüzde 60'a çıktı

Bankacılık sektörü İhtiyaç kredi faizi belli bir oranın üzerinde menkul kıymet alım zorunluluğuyla karşı karşıya kalsa da TL mevduat faizindeki sert yükseliş nedeniyle yönünü yukarı çevirdi. Menkul kıymet uygulamasının devreye alındığı 10 Mart'tan bu yana ihtiyaç kredi faizi 26.5 puan arttı.

Şebnem TURHAN

Merkez Bankası'nın tüketici kredilerini de menkul kıymet kapsamına aldığı 10 Mart'tan bu yana tüketici kredisi faizleri yönünü yukarıya çevirdi. Merkez Bankası ardından yaptığı düzenleme ile 70 bin lira altındaki ihtiyaç kredilerini menkul kıymet zorunluluğu dışında bıraksa da ihtiyaç kredilerine getirilen faiz üst sınırı tersi bir sonuç oluşturdu. Bunun en büyük nedeni TL mevduat faizlerinin daha hızlı yükselmesi. Hem TL mevduat oranı hem de mart sonu getirilen TL dönüşüm oranı hedeflerini tutturmaya çalışan bankacılık sektörü mevduat faizlerini yukarıya çekerken ihtiyaç kredisinde ise zarara uğramamak ve arzı düşürmek için ihtiyaç kredi faizlerini de yükseltti. 10 Mart öncesi özel ve yabancı mevduat bankalarında aylık yüzde 2,76 yıllık basit faiz oranı olarak yüzde 33,12 seviyesinde olan ihtiyaç kredi faizleri seçimin ikinci turu öncesinde aylık yüzde 5 ve üzerine çıktı. Böylece yaklaşık 2.5 ayda ihtiyaç kredi faizi yıllık hesaplamada 26.5 puan birden fırladı.

Mayısta 12 puan birden yükseldi

Seçimlerin ilk turunun kazananın olmamasıyla geride kalması ve seçim belirsizliğinin devam etmesi nedeniyle 14 Mayıs sonrasında ihtiyaç kredi faizleri daha hızlı yükseldi. İkinci turun yapılacağı 28 Mayıs öncesinde de yükseliş devam etti. 14 Mayıs

öncesi özel ve yabancı mevduat bankaları ortalama aylık yüzde 3,99 yıllık basit faiz olarak yüzde 47,88 seviyesinde ihtiyaç kredisi kullanırken 15 Mayıs'ta bunu aylık yüzde 4,49'a ardından bu hafta başında da yüzde 4,99'a çıkardı. Ancak bazı bankalarda bu oranlar yüzde 6'ya kadar yükseldi. Bu hesaplama göre mayıs başından 22 Mayıs'a kadar ihtiyaç kredi faizinde 12 puan yükseliş yaşandı ve yıllık basit faiz yüzde 59,88'e kadar ulaştı.

Yılbaşında ise henüz ihtiyaç kredi faizlerinde menkul kıymet uygulaması yokken özel ve yabancı mevduat bankaları aylık yüzde 2,69 yıllık basit faizde yüzde 32,28 seviyesinde ihtiyaç kredisi kullanıyordu. 22 Mayıs haftası itibariyle yüzde 59,88'e dayanan yıllık basit faiz göz önüne alındığında yılbaşından bu yana ihtiyaç kredisi faizindeki artış 27.6 puan oldu.

Bankacılık sektörü kaynakları TL mevduat faizindeki yükseliş nedeniyle net faiz gelirinin negatif olduğunu belirtirken ihtiyaç kredisi faizinde artışın bundan da kaynaklandığını kaydetti. İhtiyaç kredi faizini bilançolarda çok sıkıntı yaratmayacak bir seviyeye çekilmesinin menkul kıymet zorunluluğuyla karşı karşıya kalırsa bile gerekli olduğunu dile getiren bankacılık sektörü kaynakları kredi iştahının ise zaten oldukça düşük seviyelerde bulunduğu da dikkat çekti.

Kamu bankalarında faiz daha düşük

Kamu mevduat bankalarında ise ihtiyaç kredi faizleri daha düşük oranlarda bulunuyor. Bir kamu bankacılık kaynağı genellikle 70 bin lira altında kredi kullanırımı yaptıklarına dikkat çekerken faiz oranının ise yüzde 2'nin altında bulunduğu işaret etti. Bazı kamu mevduat bankalarında ise müşterilere tanımlanan ihtiyaç kredi limitleri düşürüldü. Kamu mevduat bankalarında aylık yüzde 1,69-1,94 oranları yıllık basit faizde ise yüzde 20,28-23,28 arasında ihtiyaç kredisi kullanırımı yapıyor. Kamu mevduat bankaları 10 Mart sonrasında 70 bin TL altındaki büyüklükteki ihtiyaç kredi faizlerinde bir değişim yapmadı. Kamu mevduat bankası sektörü kaynakları özellikle seçim öncesinde faiz oranlarında bir yükseliş yaşanmasını beklemediğini vurguladı.

Erdoğan'dan video açıklaması: Gençlerimizin kıvrak zekasının ürünü 5 saniyelik video

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Millet İttifakı Cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nun PKK elebaşı ile beraber gösterilen görüntüleri "gençlerin kıvrak zekası" olarak nitelendirerek, "Gençlerimizin kıvrak zekasının ürünü 5 saniyelik bir video üzerinde arsızca tepiniyorlar" dedi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Sivas'ta düzenlediği mitingde konuştu. Dün katıldığı yayında, CHP'nin "Haydi" reklam filmine PKK elebaşı eklenen videoya ilişkin "5 saniyelik kıvrak zekanın ürünü" olduğunu söyledi.

Muhalefeti, görüntüler hakkında, "5 saniyelik video üzerinde arsızca tepiniyorlar" diye hedef alan Erdoğan, şunları söyledi: "CHP Genel Başkanı'na alenen oy istediler. Şimdi çıkmışlar bu gerçekleri 5 saniyeye sığdıran gençlerimizin kıvrak zekasının ürünü bir video üzerinde arsızca tepiniyorlar"

Ümit Özdağ: Süreç devam ediyor

Zafer Partisi lideri Özdağ, bugün Cumhurbaşkanı adayı Kılıçdaroğlu ile görüşeceğini belirterek, sürecin olumlu geçmesi halinde yarın birlikte basın toplantısı düzenleyeceklerini duyurdu.

Zafer Partisi Genel Başkanı Ümit Özdağ, 2. tur Cumhurbaşkanı seçimi ile ilgili sürecin devam ettiğini, sürecin olumlu geçmesi halinde yarın saat 11.00'de Millet İttifakı adayı Kemal Kılıçdaroğlu ile basın toplantısı düzenleyeceğini duyurdu.

Özdağ, parti genel merkezinde cumhurbaşkanlığı seçimlerinin 2. turuyla ilgili açıklama yaptı.

Özdağ, şunları söyledi:

"Yürüyen bir süreç var. Oldukça ciddi bir mesafe kaydetmekle birlikte henüz sonuçlanmadığı için bugün akşam Sayın CHP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Adayı Kemal Kılıçdaroğlu ile Hatay dönüşü bir toplantı daha yapacağız. Ve bu toplantıda hâlâ üzerinde görüşmekte olduğumuz ve Türkiye'nin güvenliğini sağlayacak 13 milyon kaçak ve sığınmacının bir sene içinde vatanlarına dönmesini güvence altına alacak, böylece Türkiye'nin üzerinde yıllık 11 milyar dolara ulaşan sığınmacıların ekonomik maliyetlerinin artık Türk halkının sırtından atılmasını temin edecek ama aynı zamanda cumhuriyetimizin kuruluş esaslarını, anayasanın ilk dört maddesini, 66'ncı maddeyi güvence altına alacak ve PKK, IŞİD, FETÖ gibi terör örgütleriyle de stratejik ve uzun vadeli sıfır tolerans ilkesine dayalı bir mücadeleyi öngören protokol görüşmelerini büyük ölçüde ilerletmiş bulunuyoruz. Ama nihayetlenmedi. Nihayetlenmesi ve imzaya bağlanması için yüz yüze bazı görüşmeler yapılması gerekiyor. Bu yüz yüze görüşmeleri bu gece gerçekleştireceğiz inşallah.

Ve Şu ana kadar olumlu geliŐen bu s¼reci, bu son aŐamada da olumlu gerçekleŐtireceđimizi umuyoruz. Ve bunu baŐarabilirsek eğer yarın saat 11.00'de Sayın Kemal Kılıçdaroğlu ile birlikte burada bir aÇıklama yapmayı planlıyoruz. Ancak tekrar altını çizerek ifade etmek isterim: Zafer Partisi, Atat¼rk çizgisinde, T¼rk milliyetçisi bir partidir. Aziz Atat¼rk'ten, onun koymuŐ olduğu ilkelerden asla taviz vermez ve varlık sebebi Mustafa Kemal Atat¼rk¼n ideallerinin 21'inci y¼zyıla taŐınması, T¼rk halkının g¼venliđinin sağlanmasıdır. Bu doğrultuda, yapmıŐ olduğumuz b¼t¼n çalışmalar protokole yansıdı. Şimdi bunları hassas bir Şekilde Őekillendiriyoruz. Ve Őekillenme bittiği zaman kamuoyuyla da paylaŐacađız.

G¼n¼ll¼ değil, gerekirse zorla bir sene içerisinde uluslararası hukuka uygun olarak keza T¼rkiye'nin g¼venliđi aÇısından ter¼rle m¼cadelede T¼rk devletinin hukukun içerisinde ter¼rle ilintili yerel y¼neticilerin yerine devlet g¼revlilerini kayyum olarak atanması imkanının her zaman olması gerektiğini d¼Ő¼n¼yoruz. Başka detaylar da var ¼zerlerinde konuŐuyoruz. T¼rk halkına Şunu s¼yleyebilirim: Zafer Partisi'nin olduğu yerde, ter¼rle m¼cadele ve T¼rkiye'nin g¼venliđi g¼ven altındadır, bundan emin olabilirsiniz.”

Sinan Oğan'ın kararı

¼zdađ, aŐıklamalarının ardından basın mensuplarının sorularına da yanıt verdi. Sinan Oğan'ın, ikinci turda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı destekleme kararına ilişkin soruya Şu yanıtı verdi:

“Sinan Bey'in kendi takdiridir. Zafer Partisi'ni bağlamamaktadır. Bu noktada Sinan Bey ile farklı d¼Ő¼n¼yoruz. Kamuoyunun değerlendirmesine bırakıyoruz, biz bu konu ¼zerinde durmuyoruz ve hayat devam ediyor. Biz, Sinan Bey ile yola çıkarken cehennem kapılarını kapatmak için yola çıktık. Biz cehennem kapılarını kapatmaya h¼l¼ çalışıyoruz. Ve bunun dışında bir Şey s¼ylemeyeceđim.”

¼zdađ, “Yurt dışında devam eden oy kullanma s¼recinin uzaması bir dezavantaj oluŐturur mu” sorusuna Ő¼yle cevap verdi:

“İçeride de 64 milyon seçmen var. 8 milyon gitmeyen var ve T¼rkiye'nin kaderiyle ilgili, T¼rk milletin sağlığının, malının, m¼lk¼n¼n, can g¼venliđinin sağlanmasıyla ilgili hassasiyetlerimiz var. T¼rk kadınlarının yolda y¼r¼rken taciz edilmeden y¼r¼me hakkı olduğunu ve bu hakkın da kutsal olduğunu d¼Ő¼n¼yoruz. Hiç kimse T¼rkiye'yi d¼nyanın lunaparkı olarak g¼remez. Bakıyorsunuz, T¼rkiye'ye y¼z binlerce kiŐinin geldiği deđiŐik ¼lkelerde Google araması yapanlar, ‘T¼rk genç kızları, T¼rk kadınları’ baŐlıđı altında arama yapıyorlar. T¼rk erkek çocuklarıyla ilgili arama yapıyorlar. Kusura bakmayın ama biz bu ¼lkenin insanların bu Şekilde d¼nyanın b¼t¼n l¼mpen s¼r¼lerinin hedefi haline getirilmesine de izin vermeyiz. Hassasiyetimiz budur. Yoksa makam, mevki, ihale tartıŐması yapmıyoruz. T¼rk halkının g¼venliđi nasıl sağlanır ve bu konuda nasıl taviz verilmez, bunların tartıŐmasını yapıyoruz.”

"Türkiye, 'göçmenistan' olmasın"

Özdağ, "14 Mayıs'ta Zafer Partisi'nin aldığı oyların işaret edeceğimiz ittifakı iktidara taşıyabileceğine inanıyor musunuz" sorusuna şu yanıtı verdi:

"Doğrusu biz sadece Zafer Partisi'ne oy veren yurttaşlarımıza değil, sadece Zafer Partisi'nin ve ATA İttifakı'nın göstermiş olduğu adaya, Sinan Bey'e oy veren değerli seçmene değil, bütün siyasi partilere, bütün adaylara oy veren seçmenlere çağrıda bulunuyoruz. Türkiye, 'göçmenistan' olmasın diyorsanız, babanızdan aldığınız güvenli Türkiye'yi çocuklarınıza ve torunlarınıza emanet etmek istiyorsanız, kızınızı, eşinizi, annenizi, teyzenizi caddeye çıkarken veya oğlunuzu köşedeki bakkala yollarken sizin çocukluğunuzdaki güven içerisinde gitmesini istiyorsanız sandığa davet ediyoruz. Oy verin. Türkiye, Türkiye olarak kalsın, dünyanın bütün lümpenlerinin geldiği 'göçmenistan' olmasın. Mesele budur."

Özdağ, "HDP ile ilgili bir şartınız oldu mu?" sorusuna şu yanıtı verdi:

"Biz terörle ilintili hiçbir siyasi yapılanmanın, teröre terör diyemeyen hiçbir siyasi yapılanmanın Zafer Partisi olarak hukuken meşru olsa da siyaseten meşru olmadığını düşünüyoruz. Onun için de terörle mücadeleye sıfır tolerans ilkesiyle devam edilmesi gerektiği bizim vazgeçilmezimiz." (ANKA)

Tarımda ortak makine parkı ve markalaşma örneği

Ali Ekber YILDIRIM

24 Mayıs 2023 Çarşamba

Merzifon Belediye Başkanı Alp Kargı'nın daveti ile 6-7 Mayıs tarihlerinde 6. Merzifon Kitap Fuarı'na gittim. Sevgili kardeşim Ozan Bingöl ile birlikte Cumhuriyetten Günümüze Tarım ve Vergi Politikaları konusunda düzenlenen söyleşide görüşlerimizi paylaştık. Okurlarımızla buluşup kitaplarımızı imzaladık. Çok yakın ilgi ve dostlukları için Merzifon Belediye Başkanı Alp Kargı, belediye bürokratları, çalışanları ve fuara gelen okurlarımıza, çiftçi dostlarımıza bu vesile ile bir kez daha teşekkür ederiz.

Fuar için gittiğim Merzifon'da uzun yıllardır tanıdığım, çalışmalarını ilgiyle izlediğim Amasya Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği Başkanı Güner Arslan ile buluştuk. Birlik çalışmalarını yerinde göre fırsatım oldu.

Damızlık sığır birlikleri içerisinde yaptığı örnek çalışmalarla öne çıkan Amasya Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği 1998 yılında kuruldu. İslah amaçlı kurulmuş bir birlik ama birçok faaliyet alanı var. Hayvan ıslahı, suni tohumlama, süt toplama, çiğ süt analizleri, ürün satış, ortak makine parkı, yem, küpeleme, üreticiye belli konularda danışmanlık ve daha birçok hizmet sunuluyor.

En önemli hizmeti ise üreticinin her türlü ihtiyaçlarını karşılayacak bir ürün satış mağazası ve üreticilerin ürünlerini markalaştırmak ve pazarlamak için Amasya markası ile tüketiciye doğrudan ulaştırılması.

Ortak makine parkı ülke tarımının geleceği

Tarımda ortak makine parkı çok konuşulur ama uygulamada çok fazla örneği yok. Aziz Kocaoğlu İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde İzmir'de Ziraat Odaları'na, makine hibe ederek bu konuda bazı adımlar attı. Amasya Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği bu konuda en önemli örneklerden biri. Birlik Başkanı Güner Arslan ile pek çok konuyu konuştuk. Ortak makine parkını ayrı bir heyecanla anlatıyor: “Ortak makine parkı, Türkiye tarımının geleceği. Neden? Çiftçi yaşıyor. Öz

kaynakları güçlü değil. Birliklerin, kooperatiflerin ortak makine parkı oluşturması gerekiyor. Bu makine parkı ile çiftçi öz kaynağını, sermayesini tüketmemiş olur. Daha verimli alanlarda kullanır. Çiftçi makineye vereceği parayı işletmesine, çocuklarının eğitimine harcamış olur. Yılda bir kere tatil yapma olanağı bulur.”

Makine kullanım ücretini çiftçi belirliyor

Geniş bir makine parkına sahip olan Amasya Damızlık Birliği, çiftçinin mevsimsel olarak ihtiyaç duyduğu zaman başvurarak belli bir ücret karşılığında makineyi kullanabiliyor. Birlik üyesi, yöneticiler hepsi çiftçi alınacak ücretleri de onlar belirliyor. Her makinenin operatörü ve onun da maaşı var. Mazotu, bakımı var. Bunların hepsi hesaplanıyor.

Güner Arslan, makine kullanımının her geçen gün arttığını belirterek şunları söyledi: “Ben de çiftçiyim. Biz fiyat belirliyoruz ve bu hepimiz için makul bir fiyat. O fiyat üzerinden çiftçinin işi yapılıyor. Aslında çiftçi kendi fiyatını kendisi belirliyor. Çünkü hepimiz çiftçiyiz ve makineleri ortaklaşa kullanıyoruz.

Burada her sezon için ihtiyaç duyulan makine var. Ekim, dikim, sürüm, hasat. Balya makinesi. Toprak tesviye makinesi. Gübre yönetimi var.

Büyük güçlü traktör ve makinaların olmasının nedeni işin çabuk görülmesi. Daha ekonomik olsun diye. Ayrıca çalışanlar ziraat mühendisi, toprak, tohum birçok konuda çiftçiye önerilerde de bulunuyor. Bunlar da verimliliği etkileyen faktörler.

Çiftçi, 60 günlük iş için traktörü 365 gün tutmayacak

Bu makine parkı ile çiftçilere nasıl bir katkı sağlandığını, verimliliğe etkisinin olup olmadığını sorduğumda ise Güner Arslan heyecanla şunları anlattı: “ Her şeyden önce küçük çiftçi fuarlarda gördüğü o makineleri bireysel olarak alamasa da sahip olabildi. Kullanma hakkına sahip. Buradaki makinelerin hepsi çiftçinin.

Zaman bakımından ciddi bir tasarruf oldu. Bir telefonla işimi yaptırıyorum. Bunu yaparken verimden kazancım oldu. Param da cebimde kaldı. Yani kendim makine alacağıma Birlik benim adıma makine aldı. Bir çiftçinin 365 günde traktörü kullanacağı gün sayısı en fazla 60 gün. Yani bitkisel üretim yapan bir çiftçi 60 gün için bir makineyi 365 gün bekletemez. Bu büyük israf olur. Bunun için borçlanamaz, 10 yıl o borcu ödemek için çaba gösteremez.”

Avrupa’da ortak makine parkı yaygın

Avrupa’da ortak makine parklarının kurulmasının yıllar önce başladığını hatırlatan Arslan: “Bizim birlik olarak Fransız Institut De L’elevage Hayvancılık Enstitüsü ile işbirliğimiz var. Onlar bize dediler ki Fransa’da tarımın, hayvancılığın en dinamik yapısı bu ortak yapılar oldu. Onlar 1945 yılında kurmuşlar bu sistemi. Biz geldik 2023

yılına diyoruz ki makine kooperatifleri gerekli. Makine kooperatifleri kurulmalı. Aradan çok zaman geçmiş. Biz biraz geri kalmışız. Yetişemiyoruz.

Biz bir kooperatif değiliz ama birlik olarak bunu yapıyoruz. Birlik üretici üyesinin her türlü ihtiyacını karşılar. Çiftçilerin bu makine parkından yararlanma oranı her gün artıyor. Burada Amasya'da tarım iyi yapılır. Özellikle Merzifon Ovası'nda. Burada makine parkımız bazen yetersiz kalıyor. Çünkü ihtiyaç var. Çok geniş bir alanda üretim var, çok iş var." dedi.

Ödeme sülle yapılıyor

Ortak makine parkından makine kullanan üretici ödemeyi de ürettiği ürünle yapıyor. Çoğunlukla sülle ödeniyor. Birlik üreticiye makine hizmeti verirken bir yandan da ürettiği ürünü, sütü alıyor. Makine kullanım bedeli bu sülle ödeniyor.

Öncelikle Birlik üyelerine hizmet verdiklerini vurgulayan Güner Arslan sözlerini şöyle sürdürdü: " Ödeme kısmı en kolay. Üreticinin ürettiği süt var. Sütün bedeli var. Üreticiye diyoruz ki 30-40-50 gün vadeli verebilirsin. Birçok kolaylık sağlanabiliyor. Ödeme kısmı en kolay. Önemli olan işin yapılması ve o kolaylığın sağlanması.

Bu hizmetlerde önceliğimiz kendi üyelerimiz. Başka kooperatifler, birlikler de kendi üyelerine bu hizmeti versinler. Bu hizmetlerde üye olmayanlara ekstra bir ücret uygulanıyor. Onlara diyoruz ki hayvan alın üye olun ve daha ucuza yararlanın.

Burada ayrıca mısır, arpa ezme, yem hazırlama depolarımız var. Çiftçilere yönelik satış mağazamız var. Bir çiftçinin ihtiyaç duyacağı tüm ürünler var. Kaynak makinesi, jeneratör, süt ile ilgili her türlü makine ekipman var. Çiftçinin işini kolaylaştıran her türlü alet ve ekipmanı da satıyoruz. Üretici talep ettiği için bu satış mağazasında her şey var."

Çiftçinin ürünü Amasya markası ile tüketiciye ulaşıyor

Amasya Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği sadece üretim boyutuyla değil, çiftçinin ürünlerini Amasya markası ile tüketiciye doğrudan ulaştırıyor. Birlik Başkanı Güner Arslan markalaşma ve pazarlama konusunda şu bilgileri verdi: "Ülkemizde tarımsal ürünlerde marka sayısı oldukça az. Biz Amasya'nın eski ismi olan Amasya markasıyla üreticilerin ürünlerini ülke genelinde pazarlıyoruz. Bu iş için 26 kişi çalışıyor. Süt ve süt ürünleri, et ve et ürünleri, bakliyat, ev yapımı ürünler ve çoğunluğu kadın üreticilerimizin tüm ürünlerini bu marka ile satıyoruz. Bölgedeki üreticilerin ürettiği her şeyi pazarlamaya çalışıyoruz. Aslında temel sorun pazarlamada. Biz bunu çözmeye çalışıyoruz.

Burada ne kadar çok üretirseniz üretin, ne kadar çok çalışırsanız çalışın ürününüzü iyi pazarlayamazsanız, markanız olmazsa para kazanmanız mümkün değil. Ürününüzü pazarladığınız ve markalı hale getirdiğinizde para kazanabilirsiniz.

Bizim yaptığımız aracılığı kaldırmak. Biz üreticiden doğrudan tüketiciye sunuyoruz. E-ticaret ile, toplu satışlarla bunu çözdük. Hani deniliyor ya Antalya'da domates 3 lira İstanbul'da niye 20 lira deniliyor. Biz bunun formülünü bulduk. Marka olduktan sonra gerisi kolay. Ülkemizde 85 milyon insan, tüketici var. Turistleri, mültecileri saymıyorum. Bu ülkede gıdaya büyük ihtiyaç var. Tarımda da büyük potansiyel var. Bunu değerlendiriyoruz. Biz satış yerlerimizde balkonda eksinler diye fide satıyoruz. Yok satıyor. Çok ilgi var.

Siz domates üretirsiniz ve bunu salça olarak satarsınız, kurutarak satarsınız. Markalaşma ve pazarlama sorununu çözdünüz mü ürünü satmamam gibi bir durum olmaz. Bizim Amesya ile yaptığımız bu.

E ticaretle satışımız çok iyi gidiyor. Abartısız günde 200 kargoyu buluyor. En fazla satışı tabii ki İstanbul'a yapıyoruz. Ama birçok kente gönderiyoruz. İstek Okulları ile bir anlaşmamız var. O bizim için çok büyük bir avantaj. İstek Okulları'nın 11 ilde okulları var. Etlерimiz buradan şoklanarak bu 11 ile gönderiliyor. Bizden istenen kalite, süreklilik. Onu sağladıktan sonra gerisi geliyor.

Süt ve süt ürünlerinde günlük yaklaşık 110 ton sütümüz var. Sütün bir kısmı doğrudan satılıyor. Bir kısmı da peynir, yoğurt, çökelek, tereyağı olarak işlenip satılıyor.

Unlu mamuller grubunda köylerde üretilen ürünler, kadın kooperatifinin ürettiği ürünler var. Reçel marmelat grubu ürünlerimiz var. Kadın kooperatifleri üretiyor. Her üründe üretici kadının adı da etikete yazılıyor. Üreticinin adı, köyün adı, özellikleri yazılıyor.

Yine, organik ceviz, badem ürünlerimiz, turşu çeşitleri, Amasya Taşova'nın coğrafi işaretli kurutulmuş bamyası, kuru bakliyat ürünleri, yerli buğdaylarımızdan farklı un çeşitleri, dünya çapında ödüller alan Halit Çelebi'nin balları ürünlerimiz arasında."

Özetle, "Geleceğin İçin Üret Türkiye" sloganı ile Amasya Merzifon'da örnek çalışmalar yapan Amasya Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği örnek alınmalı. Bu ülke tarıma değer verdikçe, tarımı önemsedikçe kalkınacaktır.

Konutta algı başka, gerçek başka!

Alaattin AKTAŞ

24 Mayıs 2023 Çarşamba

Yıllardır dillere pelesenk olmuş bir kavram var. Beton ekonomisinden söz edilir, bu ifadeyle de gereğinden fazla konut yapıldığı, dağın taşın konutla dolduğu kastedilir. Bu görüşte hiç haklılık payı yok denilemez de, acaba bir dönem çok yoğun olan konut yapımı aynı hızda devam ediyor mu, ona da bakmak gerekir.

Konut sektöründe algı ile gerçek biraz karışmış gibi görünüyor. Sanılanın aksine öyle geçmişteki kadar çok konut yapılmıyor. Hele hele 2020'deki pandemi döneminde yeni konut inşa etme hevesi hem ekonomik, hem çalışma koşullarının etkisiyle öylesine kırıldı ki, oluşan boşluğun etkilerini yeni yeni görüyoruz.

TÜİK dün yılın ilk çeyreğine ilişkin yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgelerinin sayısını açıkladı. Biz toplam ruhsat ve izin belgesi sayısını değil, bu kapsamdaki daire sayısını esas alarak bir tablo oluşturduk. Bu tablonun ilk bölümünde 2003'ten bu yana olan dönemin ilk çeyrek durumunu, ikinci bölümünde yine aynı yıldan bu yana olan dönemin ilk çeyrekler itibarıyla yıllık durumunu görebilirsiniz.

İlk çeyreklerdeki durum sınırlı bir döneme işaret ettiği için sağlıklı bir gösterge sayılmazsa da özellikle yapı kullanma izin belgesinin seyrinde çok dramatik bir gerileme var. Bu yılın ilk çeyreğin 126 bin konut için yapı kullanma izin belgesi verilmiş. Bu, 2012'den bu yana olan dönemin en düşük sayısı. 2012'den sonraki dönemde yıl olmuş 200 binin bile çok üstüne çıkmış, bu yıl biten ve kullanıma hazır hale gelen konut sayısı ise biraz önce belirttim yalnızca 126 bin.

Yeni başlayacak inşaatlarla ilgili gösterge olan yapı ruhsatlarına konu daire sayısında ise dalgalı bir seyir gözlüyoruz. İlk çeyrekler itibarıyla 2019 ve 2020'de çok düşük sayıda ruhsat söz konusu olmuştu. Sonra toparlanma yaşandı ama yine de geçen yıl ve bu yılki ruhsatlara konu daire sayısı pandemi dönemi hariç son on yılın en düşüğü.

Dolayısıyla konut inşaatına başlama eğilimi çok güçlü değil. Bunun sonuçlarını da bir süre gecikmeli olarak yapı kullanma izin belgesinde gözlüyoruz zaten.

Bu yılın ilk çeyreğindeki sayının çok düşük olmasında depremin de kuşkusuz etkisi olmuştur.

İnşaatlar hızlanacak

Deprem felaketi konut inşaatının hız kazanması sonucunu doğuracak. Pazar günkü seçimi kim kazanırsa kazansın, bölgede yapılacak konutların finansmanı kim tarafından karşılanırsa karşılansın, sonuçta yıkılan o konutlar yeniden yapılacak. Yüz binlerce konuttan söz ediyoruz.

Deprem bir yana bizim konut inşaatını hızlandırmamızın gerekliliği de ortada. Ama bu gereklilik süper lüks ve çok büyük konut yapmak anlamına gelmiyor. Zaten inşaat maliyetleri çok yükselmiş, arsa fiyatları da öyle; işin içine bir de lüksü kattık mı ya da yapılan konutu öyle lanse ettik mi, toplumun çok büyük bir kesimi o konuta yaklaşamıyor bile.

Dolayısıyla klasik ifadeyle yapılması gereken sosyal konut. Parası olan gider daha pahalıyı, daha lüksü alır, zaten onun için sorun yok ki.

Ama konutu yapmak da yetmez. Finans sistemi şimdiki gibi kilitlenmiş bir şekilde kalırsa, ucuz diyeceğimiz konutu da kimse alamaz.

Konut arzında yavaşlama (Daire sayısı)

	İlk çeyrek		İlk çeyrek itibarıyla yıllık	
	Yapı ruhsatı	Yapı kullanma izin belgesi	Yapı ruhsatı	Yapı kullanma izin belgesi
2003	26.162	36.759	167.191	165.101
2004	58.981	46.317	235.673	172.466
2005	77.382	38.763	348.847	157.440
2006	115.627	46.309	584.863	257.362
2007	112.394	62.527	597.154	311.607
2008	121.403	91.463	593.964	355.420
2009	135.571	131.015	517.733	396.838
2010	129.674	92.645	512.578	431.611
2011	109.618	106.265	887.395	443.375
2012	149.728	119.154	690.237	569.658
2013	163.008	153.668	785.158	590.845
2014	298.349	262.982	974.971	835.653
2015	187.082	160.981	920.487	675.595
2016	261.618	164.701	971.766	736.668
2017	238.680	196.683	983.712	786.156
2018	142.131	207.521	1.308.898	844.355
2019	76.826	249.832	603.860	936.551
2020	80.537	155.963	323.431	644.947
2021	174.701	159.109	649.296	603.145
2022	129.436	155.522	678.831	623.323
2023	130.299	125.979	694.561	612.726

Finans piyasaları oynadıkça, reel sektör duruyor

Erhan ASLANOĞLU

24 Mayıs 2023 Çarşamba

Türkiye ekonomisinin en önemli gündemi döviz ve kredi piyasalarındaki sıkışıklık ile beraber seçim sonrası bizi nasıl bir ekonomik ortamın beklediği diyebiliriz herhalde. Dışarıda oldukça önemli gelişmeler yaşanmasına rağmen ekonomi ile ilgili tüm taraflar içerideki gelişmelere odaklanmış durumda.

Enflasyonla mücadelede sonuca odaklanmanın bir yansıması olarak döviz kurlarını tutma ve liralasmaya yönelik düzenlemeler sürdürülmesi çok zor bir noktaya gelmiş durumda. Döviz piyasasında istikrarın sağlanması için dengeli bir arz talep oluşması gerekiyor. Geldiğimiz noktada ise döviz talebi arzın çok çok üzerine çıkmış durumda. Ödemeler dengesinde cari açığın çok altında kalan finansman kalemleri net bir döviz talebini ortaya koyuyor. Kurlardaki artış beklentisi ile yerleşiklerin döviz talebi anormal yüksek getiri oranları ile ve ancak Kur Korumalı Mevduat (KKM) enstrümanı ile karşılanabiliyor. 200 milyar doların üzerine çıkan kısa vadeli dış borçlar da döviz talebi baskısı oluşturan diğer bir unsur olarak karşımızda duruyor.

Söz konusu döviz talebinin kesilmesi ve arzın devreye girmesi için kur riski algısının ciddi biçimde düşmesi gerekiyor. Bu da ancak döviz kurlarının dış talebi dengeleyici bir noktaya yakınsaması ve yukarı yönden ziyade aşağı yönde bir kur beklentisinin ortaya çıkmasıyla mümkün olabilir. Daha önceki yazılarımızda da belirttiğimiz gibi, seçim sonucu ne olursa olsun döviz piyasasında en azından kurlarda yukarı yönlü bir riskin azaldığı algısını yaratan bir dengelenmenin olasılığını daha yüksek görüyoruz. Böyle bir tablo da doğal olarak enflasyona yukarı yönlü bir baskı yapacaktır.

Burada kritik nokta faizlerin seyri olacak. Beklenen 12 aylık enflasyona göre şekillenecek sıkı para politikası bir süre sonra enflasyonda inişe ve döviz kurlarında daha kalıcı bir dengelenmeye destek olur. Para politikasının mevcut eğilimini devam ettirmesi durumunda ise döviz kurlarındaki artışla ihracat ve büyüme performansı bir süre desteklenebilir. Fakat böyle bir tablo, enflasyon ve rekabet gücünde düşüş sarmalına kısa sürede muhtemelen tekrar geri dönecektir. Bugün piyasalarda

gözlemlediğimiz dövize erişim ve fiyat sorunu üretim ve büyüme açısından sürdürülebilir bir tabloyu ortaya koymuyor.

Bu nedenle, Cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci turunun da Cumhur İttifakı'nın lehine sonuçlanması durumunda, faizlerde hibrit bir çözümün ortaya çıkabileceğini düşünüyoruz. Bu elbette bir tahmin. Geçmişte uygulamalarını gördüğümüz faiz koridoru gibi bir ara formül ortaya çıkabilir. Beklenen enflasyona göre olmasa bile faizlerde kısmi artışlar gündeme gelebilir. Burada kritik noktanın bono- tahvil faizleri olduğunu düşünüyoruz. Zaten mevduat ve kredi faizleri bazı sektörler dışında para politikasından çok kopuk ve yüksek seviyelere tırmanmış durumda. Kademeli olarak bono-tahvil faizlerinde yukarı yönlü harekete izin verecek bir politika, ilk etapta finans sektöründe ciddi stres yaratsa bile orta vadede dengeleyici bir unsur olabilir. Bu çerçevede, finans sektörünün tuttuğu kısa vadeli tahvillerin bir kısmı yeni ve yüksek faizli tahvillerle takas edilebilir. Bu ve benzeri olası adımların etkisi, faizlerin koridor ya da şu anda adını koyamadığımız bir yapıda Türk Lirası talebini arttıracak seviyeye gelip gelmediği ile de alakalı olacaktır. Seçimi Millet İttifakı kazanırsa faizler muhtemelen kademeli ama doğrudan artacaktır.

Piyasada ödeme sistemi olumsuz etkileniyor

Piyasalardaki döviz talebinin yoğunluğu kredi piyasasını da olumsuz bir şekilde etkiliyor. Merkez Bankası'nın dövize ekstra talep yaratmamak için Türk Lirası arzını yani para tabanının artış oranını kısıtlayıcı adımları piyasada ödeme sistemini olumsuz bir şekilde etkiliyor. Dolaylı yoldan da olsa faizlerde yeni bir dengelenmeye izin verilmesi kredi piyasasında da rahatlamayı getirebilir. Likidite piyasayı rahatlatarak seviyeye çekilebilir. Yaşanan yüksek enflasyon nedeniyle likidite göstergesi olan para tabanının artış hızının çok yavaşlaması kredi piyasasını sıkıştırıyor. Finansal piyasalarda dengelenmenin sağlanması için paranın fiyatını yukarı çeken, buna karşın paranın miktarını kısmen arttıran bir kombinasyona da ihtiyaç var görünüyor.

Ekonominin reel kesimi finans sektöründe fiyatlar oturduktan sonra tepkisini verecektir. Finans piyasalarında dengelenmeye izin vermezsek, reel sektörde dengelenmeyi başarmakta çok zor olacak. Risk algısını gösteren CDS oranları çok ciddi artmış durumda. Bu tablo döviz kurlarında ve faizlerde yukarı yönlü baskıya yol açarken hisse senedi piyasasında ise aşağı yönlü bir stres yaratıyor. Döviz ve kredi piyasalarında yukarıda özetlemeye çalıştığımız çerçevede bir dengelenmeye izin verirsek risk aldığımızı düşürebilir ve sürdürülebilir büyüme için kanal açabiliriz. Ters durumda ise bugün yaşanan stres artarak devam eder.

Arjantin üzerinden Türkiye

Ömer Faruk ÇOLAK

24 Mayıs 2023 Çarşamba

Latin Amerika ülkeleri ile özellikle de Arjantin ve Türkiye arasında çoğu zaman benzerlik kurulur. Bu bağlantı sebepsiz değil. Çünkü Latin Amerika da Türkiye de darbeler, ekonomik darboğazlarla hep karşı karşıya kaldılar. Arjantin ile Türkiye bu konularda adeta birbiri ile yarıştılar. Arjantin'de 1976 da darbe oldu. İktidar sivillere 1983'te devredildi. Darbe Türkiye'de 1980'de olurken sivillere iktidar 1982 sonunda verildi.

Arjantin'i bugünlerde gündeme taşıyan yine bir ekonomik kriz. Arjantin Merkez Bankası 15 Mayıs'ta politika faiz oranını yüzde 97'ye çıkardı. Faiz oranının bu kadar yüksek olmasının nedeni enflasyon oranının nisan ayında yüzde 108,8'e ulaşması. Arjantin ekonomisi uzun zamandır teklıyor. Borçlarını ödeyemediği için 2018 yılında IMF ile 57 milyar dolar kredi karşılığında stand by anlaşması yaptı. Arjantin anlaşmaya uymadığı için 2022 de yeni bir anlaşma yapıldı ve bu defa 45 milyar dolarlık bir kaynak temin etti. Ancak sorunlar yine çözülmedi. Enflasyon sürekli yükselmeye devam etti. Sonuçta ekonomi stagflasyon (durgunluk içinde enflasyon) tuzağına düştü.

Ekonomi nasıl bu kadar kötü oldu?

Rekor kıran enflasyona rağmen hükümet mali olarak sürdüremeyeceği programlar uyguladı. Kamu harcamalarını daha fazla peso basarak finanse etti. Bundan dolayı da fiyatlar 2021'den bu yana hızla arttı ve ülke 2022'nin sonunda yüzde 90'a dayandı.

Yabancı ülkeler Arjantin'in devam eden siyasi ve ekonomik darboğazlar nedeni ile 2021 yılında doğrudan yatırımlarını bir önceki yıla göre yüzde 38 azaltarak 4,1 milyar dolar düzeyine indirdiler. Arjantin'in ulusal borcu 2022 yılı itibariyle 382 milyar dolar seviyesinde bulunuyor. Bu Arjantin'in GSYH'sinin yaklaşık yüzde 90'ına karşılık gelmekte.

Arjantin pesosu, hükümetin para birimini gerçekte olduğundan daha değerli gösteren bir döviz kuru oluşturmaya rağmen neredeyse her gün değer kaybediyor. Ulusal

borç sorunu ve artan enflasyonla birlikte vatandaşlar kayıt dışı (karaborsa) döviz kuruna yöneldi. Resmi olmayan döviz piyasası, yabancılara resmi döviz kurunun vereceği peso miktarının neredeyse iki katını veriyor. Örneğin, resmi döviz kuru 1 ABD doları 245 Arjantin pesosuna eşit iken karaborsa piyasa değeri 1 ABD doları 500 Arjantin pesosuna denk gelmekte. Çoklu döviz kurları ve Arjantin para biriminin düşük değeri nedeniyle birçok Arjantinli, ABD doları kullanarak araba ve ev gibi daha büyük alımlar yapmakta. Servet sahipleri ve yüksek gelirli bu düzenden mutlu buna karşın yoksulluk sınırında olan nüfusun yüzde 40'ı için yaşam çekilemez halde.

Makro Göstergeler: Arjantin-Türkiye

	Arjantin	Türkiye
2023 Beklenen Büyüme Oranı	-3,6	2,8
Enflasyon Oranı (Nisan 2023)	108,8	43,7
Politika Faiz Oranı (%)	97	8,5
İşsizlik Oranı	6,3	10,6
Bütçe Dengesi (Bütçe Açığı/GSYH)	-4,6	-4,2
Cari Denge (Cari Açığı/GSYH)	-2,4	-4,5
Kur Değişimi	-49	-20,3

Kaynak: The Economist, <https://www.economist.com/economic-and-financial-indicators/2023/05/18/economic-data-commodities-and-markets> .

Arjantin'deki koalisyon, Peronizmin ana ideallerini destekliyor ve şu anda hem Başkan Alberto Fernández hem de Başkan Yardımcısı Cristina Fernández de Kirchner'in (akraba ilişkisi yok) yönetimin kontrolünü elinde tutuyor. Arjantin'de, Cumhurbaşkanı Fernandez 2022 yılında bir ay içinde ekonomi bakanını üç defa değiştirdi. Sonbaharda yapılacak seçimler yaklaşırken Fernandez hala 2020 Financial Times röportajında söylediği noktada. O zaman şunu söylemişti "Açıkçası ekonomik planlara inanmıyorum."

Fernandez 2020'den bu yana uyguladığı en somut politika, fiyatların geçici olarak dondurmak, işçi çıkarmanın yasaklanması gibi piyasaya müdahale etmek oldu. Peronist hükümet, ekimdeki seçimlerden önce büyük bir devalüasyondan kaçınmak istiyor. Ancak Arjantinliler hızla değer kaybeden pesoyu bırakıp ABD dolarını benimserken, ülkenin döviz rezervleri de tükeniyor. Hükümetin bütçe açığını finanse etmek için para basılmasıyla beslenen Arjantin enflasyonu, nisan ayında yılda yüzde 108,8'e ulaşarak 1991'den bu yana en yüksek düzeye ulaştı. Ekonomi bakanlığı, bu ay açıklanacak yeni önlemlerin merkez bankasının piyasaya müdahalesini hızlandıracağını böylece pesonun düşüşünü yavaşlatacağını düşünmekte. Ekonomi Bakanı Sergio Massa da IMF'yi kararlaştırılan kredilerin ödenmesini öne almaya ikna etmeye çalışıyor. İzlenen bu politika risklerini de beraberinde getiriyor: Faiz

oranlarındaki sürekli artışlar, devasa bir iç borç yığınının ödenmesinin maliyetini artırmakta. Ülke iflas noktasına doğru hızla evrilmekte.

Türkiye, Arjantin yolunda

Türkiye son 15 yılda iki Anayasa değişikliği yaptı. 2010 yılında yargı sistemi yürütmenin denetimine girerken, 2017 yılındaki değişiklikle rejim değişti. Sistemin melez demokrasiden bile geriye düşmesi uygulanan iktisat politikalarının da popülizmin egemenliği altına girmesini sağladı. Popülizm ve itibardan tasarruf olmaz temelli, inşaat sektörünün önceliklendirildiği politikalar bütçe dengesini bozdu. Bu bozulmaya büyük ölçüde SGK zararlarını kapsayan cari transferlerdeki artışlarda katkı verdi.

Bütçe çökerken

	Bütçe Açığı (Milyon TL)	Cari Transferler (Milyon TL)	Net Borçlanma (Milyon TL)	Kamu Borç Stoku (Milyon TL)	Cari Açık (Milyon <u>Dolar</u>)
2018	72813	322879	60145	1.067.115	20151
2019	124747	400316	157082	1.329.054	10796
2020	175292	498063	246929	1.812.849	31888
2021	201507	626828	116525	2.747.819	7232
2022	139065	1126152	469366	4.034.229	48395
2023 Mart	382496	639502	253842	4.588.112	23591

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı ile TCMB veri tabanı.

2018 yılında 322.879 milyon TL olan cari transferler 2022 yılında 1.126.152 milyon TL'ye yükseldi. Bu artışta SGK'ya yapılan destek ödemeleri ile açık finansman önemli rol oynamakta. Bu arda şunu da belirtmekte fayda var. Türkiye'de toplam çalışan sayısı 31,5 milyon, bu istihdamın yaklaşık yüzde 32'si kayıt dışı çalışmakta yani SGK'ya prim ödememekte. Böylece prim ödeyen sayısı 21,4 milyon kişiye düşüyor. Emekli sayısı EYT'lilerle birlikte 16 milyonu bulacak, böylece aktif işgücü/pasif işgücü oranı 1,33'e geriliyor. SGK sisteminin işlemesi için oranın 4 olması gerekir. Dolayısıyla seçim sonrası zam bekleyen emeklilerin hayal kırıklığına uğrayacağı kesin. EYT'lileri emekli etmek popülizmdi. Ne yazık ki, muhalefetin verdiği gaz ile hükümet bu tuzağa düştü.

Türkiye sürekli artan bütçe açığı tehditti altında olduğu için borçlanmakta. İzlediği para politikası nedeni ile TCMB politika faiz oranı gereksiz bir oran haline geldiğinden piyasa da farklı faiz oranları bulunmakta. Ancak sonuçta hükümet hem bütçe açığını

finans etmek hem de kur artışlarını engellemek için sürekli borç bulmak zorunda kalmakta. Üstelik artık bunu sadece Hazine değil, TCMB'de swap yoluyla yapmakta. Buna rağmen borç stokunun yabancı para cinsinden ağırlıklı hale gelmesi ve TCMB net rezervi eksiye döndüğü için ilan edilen resmi kur da işlevsiz hale geldi. Sonuçta faizden sonra dövizde de farklı kurlar ortaya çıktı. Varolan bu kaotik durum para ikamesini hızlandırmakta, yıllardır güvenilir pozisyonda olan bankaların güvenilirliğini de aşındırmakta.

Seçim sonrası mevcut hükümetin devamı halinde halka ciddi bir vergi yükü bindirmesi olağan bir gelişim olarak görülmeli. Yani siyasal sistemin yarattığı krizin maliyeti halkın üzerine binecek. Bu durumda özellikle KOBİ'ler de iflas sayısı artacak, istihdamda önemli bir paya sahip olan KOBİ'lerin ayakta kalmakta zorlanması istihdamı da azaltacak. Sonuç olarak yılın ikinci yarısından itibaren büyüme oranının düşeceği, döviz kurunun artacağını söyleyebiliriz. Bu durumda üretici kaybederken, servetini likit aktiflerde tutanlar kazançlı çıkacak. Bu kazancın ekonominin büyümesine etkisi ise çok düşük olacak.

Ekonomideki çöküş bu kadarla kalsa eyvallah diyebiliriz. Ancak ülkeye ne sıcak para, ne de doğrudan yabancı yatırım gelmediği için yüksek maliyetli bile borç bulamaz hale gelirsek bunun adı iflas olacak. Yani masal bitmeye yakın, yolun sonuna gelmekteyiz.

Hazine borcunda 4 ayda 554 milyarlık artış

Naki BAKIR

24 Mayıs 2023 Çarşamba

Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerine göre merkezi yönetim borç stoku, yılın ilk dört ayında 553,9 milyar lira büyüyerek 4 trilyon 588,1 milyar liraya çıktı. Nisan sonu itibarıyla 2,3 trilyon liralık iç borç stokunun 556,2 milyar lirayla yaklaşık dörtte birlik bölümü, döviz cinsi kamu kâğıdı ihracına dayalı borçlanmalarından oluşuyor.

Hazine ve Maliye Bakanlığının ödemekle yükümlü olduğu yurt içi piyasalarda ihraç edilmiş tahviller ve bonolardan kaynaklı nakit ve nakit dışı borçlar ile yurt dışı krediler ve uluslararası piyasalarda ihraç edilmiş tahviller kaynaklı borçların toplamından oluşan merkezi yönetim borç stoku, yılın ilk dört ayında 553,9 milyar lira büyüyerek 4 trilyon 588,1 milyar liraya ulaştı. Bakanlık tarafından açıklanan verilere göre söz konusu borç stokunun nisan sonu itibarıyla 2 trilyon 295,2 milyar lirasını dış, 2 trilyon 292,9 milyar lirasını ise iç borçlar oluşturuyor.

Aynı tarihte 2,3 trilyon liralık dış borçlarla birlikte toplam dövizli borç stoku 2,9 trilyon liraya, bunun toplam borç stokundaki payı da yüzde 62,1'e ulaşıyor. Ekonomide "liralaşma" gayretlerine rağmen Hazine borcundaki "dolarizasyon", dış kaynak dengesine ilişkin tehditlerin arttığı süreçte risk oluşturuyor.

Ocak-nisan döneminde iç borç stokunda yüzde 20,3 oranında net 387,6 milyar lira, dış borç stokunda ise kur artışlarının da etkisiyle 166,3 milyar liralık net büyüme yaşandı.

Nisan sonu itibarıyla iç borç stokunun 1 trilyon 291,6 milyarı sabit, 598,3 milyarı değişken faizli, 403 milyarı ise TÜFE'ye endeksli. Dış borç stokunun ise 1 trilyon 964,2 milyar liralık bölümünü sabit, 331 milyarlık bölümünü ise tahvil ihraçları kaynaklı değişken faizli borçlar oluşturuyor.

Büyük bölümü döviz borcu

2023 yılı itibarıyla ekonomide TL kullanımını artırmaya yönelik "liralaşma" stratejisi başlatan ekonomi yönetimi, bütçeye getirdiği ağır yük pahasına uygulamaya koyduğu "Kur Korunmalı Mevduat" (KKM) ile mevduat cephesinde bunu önemli oranda sağlarken, kamunun kendi iç-dış borçlanmasında ise yüksek oranda "dolarizasyon" göze çarpıyor.

Nisan sonu itibarıyla iç borç stokunun 556,2 milyar lira ile yaklaşık dörtte birlik bölümünü döviz cinsi kamu borçlanma kâğıdı ihracı kaynaklı borçlar oluştururken, aynı tarihte 2 trilyon 295,2 milyar lira olan dış borçlarla birlikte toplam dövizli borç stoku 2 trilyon 851,4 milyar liraya ulaşıyor. Buna göre merkezi yönetimin toplam borç stokunun nisan sonu itibarıyla yüzde 62,1'ini dövize dayalı borçlar oluşturuyor.

TL-döviz dengesinde dramatik dönüşüm

	İÇ BORÇ			Dış borç	Toplam dövizli borçlar	Toplam M.Y Borç Stoku.
	TL	Döviz	Toplam			
2014	414,6	0,0	414,6	197,9	197,9	612,5
2015	440,1	0,0	440,1	238,1	238,1	678,2
2016	468,6	0,0	468,6	291,3	291,3	760,0
2017	535,1	0,4	535,4	341,0	341,4	876,5
2018	580,3	5,9	586,1	481,0	486,8	1.067,1
2019	668,5	86,5	755,1	574,0	660,5	1.329,1
2020	794,4	265,9	1.060,4	752,5	1.018,4	1.812,8
2021	933,2	388,0	1.321,2	1.426,6	1.814,6	2.747,8
2022	1.392,1	513,2	1.905,3	2.128,9	2.642,1	4.034,2
2023/Nisan	1.736,7	556,2	2.292,9	2.295,2	2.851,4	4.588,1

Merkezi yönetimin toplam borç stoku içinde TL-döviz dengesi son yıllarda dramatik biçimde döviz lehine döndü. 2014'te toplam borcun yüzde 32,3'ünü oluşturan döviz borçlarının payı, özellikle Hazine'nin yeniden dövize iç borçlanmaya başladığı son üç

yılda hızla büyüyerek 2020'de yüzde 50'yi aştı, 2022 sonunda da yüzde 65,5'e kadar ulaştı. Buna göre 2014 sonunda TL borçların yüzde 67,7 olan payı 2022 sonunda yüzde 34,5'e geriledi.

2019'dan sonraki döneme pandemi, bölgesel savaş, jeopolitik riskler gibi küresel olumsuzlukların ardından Türkiye'nin dış kaynak temininde zorlaşma, maliyetlerinde yükseliş sürece damga vurdu. CDS'te aşırı yükselme, dış finansman imkanlarında daralmaya ve paralelinde dış borçlanma maliyetinde aşırı yükselişe yol açarken, dövizde dayalı borçlanma hız kesmekle birlikte bu yıl da devam etti. Söz konusu borçların toplam stoktaki payı ilk dört ayda 3,4 puan düşerek nisan sonu itibarıyla yüzde 62,1 oldu.

Son üç yılda rekor döviz borçlanması

Dövizde dayalı borçlarda özellikle son üç yılda rekor bir artış yaşandı. Hazine ve Maliye Bakanlığının ödemekle yükümlü olduğu TL ve dövizden oluşan toplam merkezi yönetim borç stokunda, 2019 sonundan bu yılın nisan sonuna kadar olan dönemde yaşanan yüzde 245,2'lik büyüme daha çok dövizde dayalı iç borçlanmadan kaynaklandı. Merkezi yönetimin TL cinsi iç borç stokunun net yüzde 159,8 büyüdüğü bu dönemde, dövizde dayalı iç borçlarının TL cinsinden tutarı ise yüzde 543'lük rekor bir artış kaydetti. Bu dönemde merkezi yönetimin dış borcunun TL karşılığı da yüzde 300 büyüdü. Böylece dövizde dayalı toplam iç-dış borç stokunda anılan dönemde yüzde 331,7 oranında bir büyüme kaydedildi.

Ezberbozan tarıma kenevir

Mine ATAMAN

24 Mayıs 2023 Çarşamba

Cumhurbaşkanı eşi Emine Erdoğan'ın öncülüğünde "Türk Mutfağı Haftası" tüm yurttaki milli bayram coşkusuyla kutlanıyor. Safranbolu'da düzenlenen etkinliklere katıldım. Hayli bilgi ve ilgi dolu etkinlikten kenevir ve safran hakkında yeni gerçekler ve heveslerle döndüm.

"Lavanta kokulu safran bahçesi" SAFRANOVA projesi, bölgede kırsal kalkınmanın motivasyonu olmuş, agro turizme güzel bir örnek. Küresel safran pazarı 589 milyon dolar, yüzde 58'i yiyecek içecekte, kalanı tıp ve kozmetikte kullanılıyor, pek çok ilacın da hammaddesi.

Sağlık bilinci/ kozmetikteki kullanımının artması birinci sınıf safrana olan talebi artırıyor. Innovation Matters safran toplamak için Oscar adında robot geliştirdi, safran fonksiyonel içecek pazarının da gözdesi. Biyoteknoloji şirketi Natac, kilo vermede etkili safranlı ilaçlar geliştiriyor. Türkiye pazarı 2 ton, bir bölümü kaçak. Yurt içinde sadece 150 kg üretiliyor.

En büyük üretici Safranbolulu İsmail Yılmaz, pazarı da fiyatı da o belirliyor. 1 kg safranın maliyeti yaklaşık 30 bin TL, çiftçinin satış fiyatı ortalama 50 TL olmasına rağmen perakende fiyatı 120 bin liraya kadar yükseliyor. Dünya piyasalarında fiyat 50 bin lira düzeyinde, yerli safran çoğu zaman pahalıya geliyor. Çözüm ithalatta değil, safrana değer katmakta.

Pazar 92 milyar dolara çıkacak

İl Tarım ve Orman Müdürü Çetin Ayvalık'a göre önemli bir sorun da "Yoğun ilgi nedeniyle safran soğanı satışının artması, safran miktarının azalması."

Safranbolu Kaymakamı Arda Yazıcı, Belediye Başkanı Elif Köse ve ilin tüm mülki amirleri, hepsinin ortak noktası kırsal kalkınmanın merkezine katma değerli tarımı koymaları. Biyoteknolojinin ilgisini çeken başka bir bitki de kenevir, 19 ilde üretimine izin var, Karabük onlardan biri. Pazarın 2027'de 92 milyar dolar olması öngörülüyor.

Dünya, kenevir bitkisinin iklim değişikliğine çözüm olabileceğini konuşuyor. Kenevirin; inşaat, tıp, kâğıt, tekstil gibi alanlarda 25.000'e yakın kullanımı var. Kenevir gerçekten

de gezegeni kurtarabilir ve Abdurrahman Dilipak'ın söylediği gibi yoksulluğu bitirebilir mi?

Bazı bilim insanlarına göre kenevir insanlığın geleceği, bazılarına göreyse tartışmaların arkasında kenevir lobisi var. LCWaikiki'nin ortaklarından Safranbolulu iş insanı Şefik Dizdar; kendilerinin de bir dönem üreticiliğini yaptıkları kenevir hakkında önemli açıklamalarda bulunarak "Türk tarımının bir an önce kenevirle barışması gerekliliğine" dikkat çekiyor.

Safran ve kenevir gezegeni kurtarıırken yoksulluğu giderebilir

ABD endüstriyel kenevir üretimini 2018 Çiftlik Yasası ile yasallaştırdı. Kenevirde yapılan kumaşlar antibakteriyel, DNA'ları nano teknolojiyle yarışacak yapılarla dolu.

Prof. Dr. Selim Aytaç'a göre endüstriyel kenevir esrar içermiyor. Zeoform şirketi kenevirde biyoplastik üretiyor. BMV kapı panellerinde kenevir kullanıyor. Hudson Carbon; "kenevirin havadaki toksinleri içine çekip doğayı temizlediğini" iddia ediyor.

Pamuğa göre yüzde 50 daha az su kullanıyor. Kenevir üretiminin önünü açan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a rağmen üretimde sorunlar bitmiyor. 1950'li yıllarda 15 bin tona kadar çıkan kenevirin günümüzde üretimi yok denecek kadar az. İsrail medikal kullanım için AR- GE yapıyor.

Fransa tohumun yüzde 90'ını üreterek pazarı kontrol ediyor. Endüstriyel kenevir projeleri olumsuz sonuçlanıyor. Üretim alanının korunamaması /bürokratik engeller / önyargılar problemlerden bazıları. Astarı yüzünden pahalıya gelen yatırımlar, yasal sorunlarla uğraşan üreticiler. Ezcümle, safran ve kenevir onlar; "tarımın katma değerlileri" gezegeni kurtarıırken yoksulluğu giderebilirler. Gelin iş insanlarına, uzmanlara, Safranbolu'ya kulak verelim.

Abdulkadir Selvi

Kemal Bey'e PKK desteği gerçek videoda

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bir soruma verdiği cevap üzerinden Ekrem İmamoğlu ve Kemal Kılıçdaroğlu algı operasyonuna soyundular.

Bildikleri en iyi iş algı operasyonu yapmak. Ama bu kez uvalladılar. Kendi elleriyle PKK'nın Kılıçdaroğlu'na verdiği desteğe ilişkin videoyu hatırlattılar. Milletın hafızasının canlanmasına yol açtılar. Kılıçdaroğlu ve İmamoğlu sayesinde, videoyu seyretmeyenler dahi seyretme ihtiyacı hissedecek.

PKK DESTEĞİNİ ÖRTEMEZSİNİZ

Belli ki “Bu millet Kandil'in desteklediği Kılıçdaroğlu'nu cumhurbaşkanı yapmaz” sözüm içlerine oturmuş. Belli ki milletimizin, “PKK ile kol kola yürüyen, Kandil'deki terör baronlarının desteklediği adaya oy vermem” diye sandığa gitmesi Kılıçdaroğlu'nun kimyasını bozmuş. Belli ki Tuzla'da pazar yeri ziyareti sırasında “PKK dışarı” sloganları ile kovulması, Ekrem İmamoğlu'nun karizmasını çizmiş. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın “PKK'lılar bunlara videolarla destek verdiler” cümlesinde yer alan, “Ama montaj, ama şu ama bu” ifadesi üzerinden kendilerini temize çekmeye çalışıyorlar.

NEDEN PKK'NIN DESTEĞİNİ KABUL ETTİN

Madem PKK'nın desteği o kadar zararlıydı... O zaman neden çıkıp en başta “Ey Kandil, ey PKK yöneticileri, ben demokratik bir mücadele veriyorum. Siz eli kanlı katillersiniz. Sizin desteğinize ihtiyacım yok” demediniz? HDP'nin peşine takılıp Irak-Suriye tezkeresine hayır oyu kullandınız.

DURAN KALKAN'IN DESTEK VİDEOSU

Peki Kemal Bey, siz HDP ile el sıkıştıktan sonra PKK elebaşlarından Duran Kalkan, mağaradan çektiği videoda “Her türlü desteği vereceğiz” derken niye itiraz etmediniz? O video montaj mıydı?

KARAYILAN, ‘CUMHURİYET DEĞİŞECEK’ DEDİ

Kandil’deki terör baronlarından Murat Karayılan, PKK’nın kanalında yayına çıkıp, “14 Mayıs’ta sadece cumhurbaşkanı değil, sistem de değişecek” diyerek size destek verirken niye sesiniz çıkmadı?

HDP MYK üyesi Filiz Koçali, “PKK/KCK’nın Kılıçdaroğlu ve Sol Parti’ye verdiği destek çok önemli” deyince niye itiraz etmediniz?

ATATÜRK’ÜN CUMHURİYET’İNE SAHİP ÇIKMADIN

HDP’li Sırrı Sakık, “Yüz yıllık Cumhuriyet’i değiştireceğiz” derken neden “Ben Cumhuriyet’i kuran Atatürk’ün koltuğunda oturuyorum. Cumhuriyet’in değiştirilmesine izin vermem. Sizin desteğinizi istemiyorum” demediniz?

ÖCALAN’A ÖZGÜRLÜĞE SESSİZ KALDINIZ

Sırrı Sakık, “İmralı’daki tecridin kapısını kıracağız. Öcalan’ı özgürlüğe kavuşturacağız” diye konuşurken, Ahmet Türk, “Bu dönem Öcalan’ın özgürleşme dönemidir” derken, CHP’nin Van mitinginde, “Dişe diş kana kan seninleyiz Öcalan” diyen slogan atanlara karşı neden sesinizi çıkarmadınız?

SİZ TERÖR ÖRGÜTÜ DEMEDİNİZ

Kılıçdaroğlu, neden Kandil’e dönüp, “Siz eli kanlı terör örgütüsünüz. Sizin desteğinizi istemiyorum. Tam aksine cumhurbaşkanı seçilirsem en büyük mücadeleyi terör örgütlerine karşı vereceğim” demediniz? Çünkü PKK ve HDP’nin desteğine ihtiyacınız vardı.

KANDİL’DEN 2. TURDA DA DESTEK

Hadi ilk tur sessiz kaldınız.

İkinci turun ilk açıklamasını Kandil’deki PKK yöneticilerinden Duran Kalkan, “İkinci turda da Kılıçdaroğlu’nun yanındayız” diye açıklama yaptı. Sessiz kaldınız. Madem videodaki PKK yöneticilerinin desteğinden rahatsızsınız. Duran Kalkan’a neden, “Senin oyunu da desteğini de istemiyorum. Çünkü sen teröristsin” demediniz?

HDP İKİNCİ TURDA KILIÇDAROĞLU DEDİ

HDP ve Yeşil Sol Parti’nin MYK’sı toplanıp ikinci turda da Kılıçdaroğlu’nu destekleme kararı aldı. Meral Akşener’in PKK’nın uzantısı dediği HDP desteğini niye reddetmediniz?

REMZİ KARTAL, KILIÇDAROĞLU DEDİ

Kırmızı bültenle aranan PKK yöneticilerinden Remzi Kartal, terör örgütünün kanalına çıkıp “İkinci turda Kılıçdaroğlu’nu destekleyeceğiz” derken niye sessiz kaldınız? O canlı yayın olduğu, video olmadığı için mi itiraz etmediniz?

UZUN METRAJLI FİLM OLUR

Kemal Bey, ikinci turda Türk milliyetçiliğine soyundunuz. O nedenle PKK’nın terör baronlarının size destek veren görüntülerinin yer aldığı videodan rahatsızsınız. Ama şükredin ki bu bir video. Aslında bu açıklamaların tamamını toplasak uzun metrajlı bir film olur. “PKK destekli Kemal” belgeseli olur.

PKK-HDP DESTEĞİNİ REDDEDİN

Ama Kandil’in size verdiği destekten rahatsızsanız, vakit geçmeden çıkın PKK’ya meydan okuyun. HDP’ye, “Sizin desteğinizi istemiyorum” diye rest çekin.

FETÖ’NÜN GOEBBELS’İ

Yoksa Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın videoyla ilgili sözleri üzerinden algı yönetimine soyunmayın. Hitler’in propaganda bakanı Goebbels’in yalanları dahi Hitler’i kurtarmaya yetmemişti. FETÖ’nün Goebbels’i olan Cevheri Güven’in kullandığı yöntemler de sizi kurtarmaya yetmez.

FETÖ’cü Cevheri Güven’in organize ettiği Baykal’a yönelik şantaj-montaj kaseti ile CHP Genel Başkanlığı koltuğuna oturdunuz. Yine Cevheri Güven’in ürettiği kasetle cumhurbaşkanlığı yarışında rakibiniz Muharrem İnce’nin çekilmesini sağladınız. Bu kasetler karşılığında FETÖ’ye, PKK’ya hangi diyet borcunu ödeyeceksiniz, orasını bilmem ama sorduğum bir soru üzerinden PKK’nın size verdiği desteği gösteren videodan kurtulamayacaksınız.

BELGESEL YAPARIM

Uzun metrajlı film çekmeyi bilmem ama belgeselden anlarım. Gençlerin gerçek konuşmalardan edit edip hazırladığı videodan dolayı ödünüz koptyusa isterseniz PKK’nın size verdiği desteği anlatan bir belgesel hazırlayabilirim. Kemal Bey, bu millet PKK’nın desteklediği bir kimseyi cumhurbaşkanı seçmez. Bu da size ders olsun.

KILIÇDAROĞLU’NUN PKK YALANI

PKK desteği Türk milletinden tepki görünce Kılıçdaroğlu, “Terör örgütünün saldırı düzenlediği tek lider benim” diyor ama bu doğru değil. Kılıçdaroğlu, PKK’nın özür dilediği tek lider benim dese, doğru olur. Çünkü Artvin’deki saldırıdan sonra Kandil, Kılıçdaroğlu’ndan özür dilemişti. PKK, “Eylemci gücün kesinlikle önceden CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’na ait bir konvoy olduğu yönünde herhangi

bir bilgisi yoktur. Burada CHP ve Kemal Kılıçdaroğlu kesinlikle herhangi bir biçimde hedeflenmemiştir” diye açıklama yapmıştı.

PKK, Bedirhan bebekten, Aybüke öğretmeninden özür dilemedi ama Kılıçdaroğlu’ndan özür diledi. Neden acaba?

ÜMİT ÖZDAĞ MİLLET İTTİFAKI’NI KARIŞTIRDI

SİNAN Oğan Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın yanında yer alınca Ümit Özdağ rotayı Kılıçdaroğlu’na çevirdi. Özdağ dört maddelik bir teklif sundu:

- 1- Anayasa’nın ilk 4 maddesi ile Anayasa’daki Türklük tanımının güvence altına alınması.
- 2- PKK, FETÖ ve DEAŞ gibi terör örgütleriyle mücadele.
- 3- Suriyeli sığınmacıların 1 yıl içinde gönderilmesi.
- 4- Terörle iltisaklı belediyelere kayyum atamasının devam etmesi.

KILIÇDAROĞLU İSTEKLİ

Özdağ, Millet İttifakı ortaklarının yazılı olarak bunu kabul etmesini şart koştı. Ancak Ahmet Davutoğlu ve Ali Babacan karşı çıktılar. O yüzden mutabakat sağlanamadı. Kılıçdaroğlu şimdi Ümit Özdağ’la anlaşmaya çalışıyor. İlk turda PKK desteği yetmediği için ikinci turda Ümit Özdağ’ın seçmenlerini yanına çekmek için yapmayacağı anlaşma, vermeyeceği söz yoktur.

ÖZDAĞ, PKK-HDP DESTEĞİNİ NASIL İZAH EDECEK

Ama Ümit Özdağ, PKK-HDP’nin desteklediği Kılıçdaroğlu ile nasıl yan yana gelecek? Bunu içine nasıl sindirecek, bu işbirliğini Türk milliyetçilerine nasıl izah edecek? Özdağ, PKK-HDP’nin desteklediği Kılıçdaroğlu ile anlaşırca Türk siyasetinin geleceğindeki iddiasını kaybeder.

Esfender KORKMAZ

Kur şoku olur mu?

Siyasi iktidar seçimin ikinci tura kalacağını tahmin edemedi galiba, çünkü 14 mayısa kadar şöyle veya böyle, kuru tutabildi. Ama bu hafta döviz sorunu tırmandı.

Bu güne kadar mevcut dış açıklara, Merkez Bankası eksi rezervlerine, kısa vadeli dış borçlara ve CDS oranlarının yüksek olmasına, yüksek enflasyon ve istikrar sorununa, güven sorununa rağmen, hükümet kurları enflasyonun altında tutmayı başardı.

Bunu, kur korumalı mevduatta olduğu gibi topluma yüksek maliyetler getirerek, Kaynağı belirsiz döviz girişleri, Merkez Bankasının piyasaya müdahale etmesi ile ve algı yaratarak yaptı.

Yeni bir kur şoku yaşanmadı. Kur şokunu engelleyen bir neden de, TL'nin dövize göre zaten yüzde 40 dolayında daha düşük değerde olması idi.

Şimdi durum hızla değişti...

1. Merkez Bankası Bankalardan Döviz alış ve satış kuru arasında yüksek fark olmasını istedi. Bunun nedeni dövize olan talebi düşürmek idi. Bankalar da bu doğrultuda uygulama yapıyorlar. Dün bankalar arası dolar alış kuru 19,824 satış kuru ise 21,357 idi. Yani arada yüzde 7,7 fark vardı.

Bu fark MB'nın bir nevi piyasaya kural dışı müdahale etmesidir. Kural Merkez Bankasının kur artışlarında ucuz döviz satması, kur düşüşlerinde ise daha yüksek kurdan döviz almasıdır. Ama Merkez Bankasının rezervi olmadığı için bu yolla piyasa talebini yönetmesi mümkün değildir. Mamafih bu defa piyasa kur ile banka kuru farklı oldu. Yani ikili piyasa oluştu. Dahası

Alış ve satış kuru arasındaki fark piyasada daha düşük idi. Dün piyasada dolar alış kuru 20,526 ve satış kuru da 20,606 idi. Alış ve satış farkı yüzde 4 dolayında idi.

2. Artık mevduat sahibi dolar hesabından kendi parasını çekmek isterse, çekemiyor. Zira Merkez bankası bankalara döviz vermiyor. Dolar hesabından para çekmek

24.05.2023

isteyenlere bankalar eğer yeni dolar yatırımları olursa, isteklerinin bir kısmını bu gelen dolardan verebiliyor. Twitter'de dövizimi çekemiyorum diye çok sayıda şikayet vardı.

Bu durum bankaları da zora sokuyor. Bankalar ekonominin kan damarıdır. MB'nın bankaları zora sokması değil, önünü açması gerekir.

Eğer Hükümet önlem alırsa, faiz politikasını değiştirirse, inandırıcı bir istikrar politikası yaparsa, krizin derinleşmesini önler, aksi halde "**kriz geliyorum**" diyor.

Topun ağzında, bankada parası olanların paniğe kapılma riski var. Hükümetin acil olarak algı yaratmadan vazgeçip, İMF ile taze kredi anlaşması yapması gerekiyor. Ayrıca istikrar politikası hazırlayıp güven oluşturması ve yabancı sermaye çekmesi gerekir.

İkinci olarak; dış borçlarda temerrüt riski var.

Türkiye'nin bir yıl içinde hem 203 milyar dolar dış borcu çevirmesi, hem de üreticinin ve ihracatçının girdi ithal etmesi için, döviz bulması gerekiyor.

Nereden bakarsak bakalım, bir yıl içinde en az 250 milyar dolara ihtiyacımız var.

BİR YIL İÇİNDE ÖDENECEK DIŞ BORÇ STOKU (MART 2023)	
	MİLYAR DOLAR
KAMU	4,2
MERKEZ BANKASI	39,3
KAMU BANKALARI	38,5
KAMU TOPLAM	82
ÖZEL BANKALAR	50,6
ÖZEL SEKTÖR	70,7
ÖZEL TOPLAM	121,3
STOK	203,3

Bundan sonra dış borçların çevrilmesi daha da pahalı olacaktır. Çünkü önceki gün 550 baz puan olan Türkiye'nin beş yıllık tahvillerinde iflas risk primumu, bankalar döviz vermeyince dün 667 puana yükseldi.

İbrahim Kahveci

Hayat koca bir yalan

Şu 3 günlük dünyaya geldik ve gidiyoruz. Acaba arkamızda ne bırakıyoruz. Yaşarken ne bırakıyoruz ölünce ne bırakıyor olacağız.

İslam Ansiklopedisi bilgilerine göre İmam-ı Azam Ebû Hanefî şöyle anlatılıyor:

“Ebû Hanîfe ticaretle uğraşan varlıklı bir ailenin çocuğudur. Kendisi de ilim öğrenmeye başlamadan önce kumaş tüccarlığı yapmıştır. Ömrünün elli iki yılı Emevîler, on sekiz yılı Abbâsîler döneminde geçen Ebû Hanîfe, Emevî Halifesi Abdümelik b. Mervân’dan (685-705) başlayarak son halife II. Mervân zamanına (744-750) kadar geçen bütün olaylara, hilâfetin Emevîler’den Abbâsîler’e geçişine şahit olmuştur. Ebû Hanîfe’nin Ehl-i beyt’e karşı kalbî yakınlık ve bağlılık duyduğu ve Hz. Ali evlâdını sevdiği kesindir. Bu sebeple Emevîler’in Ehl-i beyt’e karşı tutumu sertleşince Ebû Hanîfe onları açıkça tenkit etmekten çekinmemiştir. Üst üste gelen bu olaylar âlimlerin Emevî hilâfetini açıktan tenkit etmelerine, dolayısıyla hilâfetin sarsılmasına sebep olmuştur. Son halife II. Mervân, gönüllerini almak ve yönetime karşı muhalefetlerini yumuşatmak için Irak Valisi İbn Hübeyre aracılığıyla birçok âlime memuriyetler teklif etmiştir. Bu arada Ebû Hanîfe’ye de Kûfe kadılığı veya beytül mâl eminliği teklif edilmiş, her türlü baskıya rağmen kabul etmeyince de hapsedilmiş ve dövülmüştür. Sonra Abbasiler gelince beklenen olmadı... Ebû Hanîfe Abbasi hilafetine karşı açıkça tavır almaya başlamıştı. Bunun üzerine Halife Mansur, Ebû Hanîfe’nin kendisine bağlılığını test etmek için on Bağdat Kadılığını teklif etmiş ama kadılığı kabul etmeyince yeniden hapse atılmış. Hapiste işkence ve dövülmeler sonucu 767 yılında vefat etmiştir. Zehirlenerek öldürüldüğü ve hapisneden cenazesinin çıktığı da söylenir.”

***

Sanırım İmam-ı Azam’ın kim olduğunu tekrar söylememe gerek yok. Şimdi bu vakaları neden anlattığıma geleceğim.

***

24.05.2023

İktidar ve iktidara bağıllık. Ya da ülke'nin bugünü yerine asıl yarınını düşünmek ve bu dünyada görevlerimizi yerine getirmek.

***

Dünya'da nice nice alimler zamanlarında linç edilmiş, toplumlar tarafından öldürülmüşlerdir. Ama bu dünyada nice nice zenginler de gelip geçmişlerdir.

Mesele bugünü yaşamak mı yoksa bu yalan dünyaya kanmayıp gelecek nesillere bir kıymet bırakmak mı?

***

Eskiden Samsun/Terme ilçesinde ortaokul-lise öğrencisi iken bir üniversite okuyan öğrenci dahi gelse oturur saatlerce onları dinler bir bilgi almaya çalışırdık. Şimdi ben bile bırakın ilçeyi köyüme bile gittiğimde HAIN gözüyle karşılanıyorum.

Ne bir bilgi isteyen var ne de bir değer gören. Hurafe ve safsatalar ile yıkıma giden bir ülke olduk.

Rahmetli Turgut Özal “Ortadirek” diye bir orta sınıf oluşturmaya çalışıyordu. Yıllardır söylerim; Recep Tayyip Erdoğan “Tabansınıf” ile değeri ve bilgiyi ülkemizde çöpe attı. Özal’ın kurmaya çalıştığı Türkiye’yi ve tüm değerleri yıkıverdi.

Ülke cahiliye bir ortaçağ karanlığına gidiyor.

O kadar cesaretliler ki “artık doktor bile dövebiliyoruz” noktasındalar. (Bu arada doktor dövülmesinin bu tabansınıf olayından geldiğini yıllardır yazıyordum zaten. O sokak röportajında bilinen gerçek sadece dile getirildi.

***

A-)2017 yılında 18-45 yaş grubunda mutsuzum diyenlerin oranı %9,72 iken 2022 yılında bu oran %16,21'e çıktı. Alt yaş grubunda mutsuzluk +6,49 puan artarak 45+ yaş üstü nüfusun mutsuzluk oranının da üzerine çıktı. Çünkü Başkanlık Sistemi ile 45+ yaş grubunda mutsuzluk sadece +2,72 puan arttı.

B-)Alt yaş grubunda mutluyum diyenlerin oranı Başkanlık Sistemi ile -11,04 puan gerilerken üst yaş grubunda -5,73 puan geriledi. 2017 yılına kadar üst yaş grubundan daha mutlu olan alt yaş grubu artık çok daha karamsar.

C-) AK Parti'nin ilk iki döneminde lise ve altı eğitimli gruptan çok ama çok daha mutlu olan yükseköğretim görmüş kesim 2016 sonrası adeta karamsarlık içine çökmüş durumda. 2004-2012 arası dönemde lise ve altı eğitimlilerin ortalama mutluluk oranı

24.05.2023

%58,09 iken yükseköğretim görmüşlerin mutluluk oranı %65,44'idi. 2017-2022 yıllarında ise lise ve altı eğitimlilerin mutluluk oranı %52,22'ye (-5,87 puan düşüş) gerilerken, yükseköğretim mezunlarının mutluluk düzeyi %50,90'a (-14,54 puan düşüş) iniyor.

Burada şu soruyu sormamız lazım: **Alt eğitim ve ileri yaş grubu ne görüyor da üst eğitim ve genç yaş grubu bunu göremiyor?**

“Reisi yedirmeyeceğiz”

“Erdoğan’a karşı birleşmişler”

Vs vs gibi söylemler Türkiye Cumhuriyeti Devletimizin değerinin önüne bile geçti. Mesele Türkiye mi Reis mi?

Mesele Türkiye ise bunu hem ülkemizdeki hem de dünyadaki önde gelen iktisatçıların hepsi büyük bir kriz ve ekonomik çöküş ile karşı karşıya olduğumuzu verilerle zaten anlatıyorlar. Ama bizler bugün bu uyarıları yaparken HAİN, DÜŞMAN vs gibi yaftalarla uyarıcıları suçluyoruz.

Aslında yıllarca ezilmişliğin intikamını aldığımızı sanıyoruz ama o intikamı ülkemizin geleceğini yıkarak alıyoruz.

Ya da iktidar gücünden meydan okuyoruz ama aslında çocuklarımızın gelecek umutlarını söndürüyoruz.

Bir ülke nasıl yıkılır dersiniz ileride tarih kitaplarına geçecek şekilde bunu yapıyoruz. Venezuela ile beraber içeriden yıkılmak nasıl olur diye Türkiye okutulacak... Bırakacağımız miras sanırım Türkiye'nin yıkılması olacak.